

bekendtgørelsens § 6, stk. 1: »Fri proces kan ikke meddeles, hvis det efter en samlet vurdering af sagsgenstandens størrelse og art, omkostningerne til sagen og udsigten til at sagen vindes, ikke skønnes rimeligt at føre proces.« Der er således overladt de myndigheder, der behandler ansøgninger om fri proces, et konkret skøn i det enkelte tilfælde.

Advokat Karsten Høj henviser i sin artikel i Lov & Ret, jf. ovenfor, til forskellige forfatteres vurdering af den norm, der gælder for den skønsmæssige bedømmelse af kravet om rimelig grund til at føre proces, og henviser bl.a. til, at det er blevet formuleret sådan, at sagen ikke behøver at være en oplagt vinder. Karsten Høj anfører endvidere, at den standardiserede begrundelse, som statsamtterne, Københavns Overpræsidium og Civilretsdirektoratet i snart mange år har anvendt, er, at ansøgeren skal have udsigt til at få medhold i sin påstand, og at der andre gange henvises til, at der skal være udsigt til at vinde sagen. Alene ved anvendelsen af disse begrundelser får man uvilkårligt det indtryk, at kravene til et positivt resultat er høje: der skal være tale om en klar vindersag. Karsten Høj konkluderer bl.a. på baggrund af en gennemgang af 2 sager, at der foreligger en restriktiv bevillingspraksis, hvor tvivlen ikke kommer ansøgerne til gode, og at den norm, der rent faktisk gælder og anvendes for skønsvurderingen, synes at være i strid med det, som lovgiver har haft til hensigt med det opstillede krav om, at der skal være rimelig grund til at føre retssag, for at der kan bevilges fri proces.

Efter forslagsstillernes opfattelse fremgår det tydeligt af retsplejelovens § 330, stk. 1, at der skal bevilges fri proces, hvis det skønnes, at ansøger har en rimelig grund til at føre proces. Det må efter ordvalget betyde, at man skal skønne over, om det er rimeligt at føre proces, og ikke om man kan forventes at vinde sagen. Med hensyn til vurderingen af om det er rimeligt at føre proces, er det i litteraturen præciseret, at dette skøn skal udøves lempeligt, således at rimelig tvivl kommer ansøger til gode. Eller ved en negativ afgrænsning, at det skal overvejes, om procesrisikoen er værd at løbe. Det vil sige, om risikoen for som tabende part at blive pålagt omkostninger til modparten er for stor. Myndighedernes standardbegrundelse for afslag er derimod efter forslagsstillernes opfattelse en tillempt fortolkning af loven: Ansøger har ikke udsigt til at vinde sagen. Herved udøves der et skøn af en myndighed, som i virkeligheden vurderer, om sagen ved Højesteret vil kunne få et andet resultat, med de begrænsninger, der ligger allerede i det forhold, at ikke alle oplysninger er fremkommet i ansøgningen om fri proces.

Forslagsstillerne foreslår på denne baggrund, at justitsministerens bekendtgørelse om fri proces ændres således, at det bl.a. over for de myndigheder, der behandler ansøgninger om fri proces, tydeliggøres, at princippet i retsplejelovens § 330, stk. 1, hvorefter det er afgørende, om ansøgeren skønnes at have rimelig grund til at føre proces, lægges til grund ved behandlingen af ansøgningerne om fri proces, og ikke en vurdering af, hvorvidt der er udsigt til at vinde sagen.

Ad 3. forslaget vedrørende sager mod det offentlige

Efter forslagsstillernes opfattelse virker det mildt sagt ikke betryggende for en ansøger, der ønsker at føre en principiel sag mod det offentlige, at det offentlige blot kan afvise fri proces med den begrundelse, at man ikke vil kunne vinde sagen. Dertil kommer, at sager mod det offentlige undertiden drejer sig om en persons fremtidige indtægter i form af førtidspension m.m. Sager mod det offentlige er ikke sjældent ganske principielle og kan få vidtrækkende konsekvenser for det offentlige. Derfor må der være en særlig betryggelse for den borger, som ønsker at anlægge sag mod eksempelvis Den Sociale Ankestyrelse, hvor det kan dreje sig om en systemfejl, som kan få afsmittende virkning på en lang række andre sager.

Efter forslagsstillernes opfattelse har den enkelte borger således ikke tilstrækkelige retssikkerhedsgarantier, når det drejer sig om sager mod det offentlige, herunder ikke mindst i sager, som kan få afledede konsekvenser for andre sager.

Et eksempel var den principielle sag, hvor en gruppe danskere ønskede rejst en sag mod statsministeren i spørgsmålet, om Maastrichttraktaten var i overensstemmelse med grundloven. Først da Højesteret anerkendte denne gruppes ret til at anlægge sag, fik de fri proces. Det forekommer besynderligt, at man ikke havde givet mulighed for via fri proces at sikre denne gruppe at få afklaret en principiel diskussion, som havde eksisteret gennem adskillige sager.

Forslagsstillerne foreslår derfor, at retsplejeloven ændres således, at afslag på ansøgninger om fri proces i retssager mod det offentlige kan indbringes for en uafhængig ankeinstans. Det er forslagsstillernes opfattelse, at en ny ordning kunne etableres som en slags uafhængig ankeinstans, bestående f.eks. af universitetsansatte, med særlig viden på området. Der henvises til overvejelser af denne karakter i forbindelse med etableringen af Procesbevillingsnævnet.

Etablering af en uafhængig ankeinstans vedrørende ansøgning om fri proces i sager mod det offentlige skal endvidere ses i sammenhæng med de reelt manglende muligheder for mange personer for at føre sager